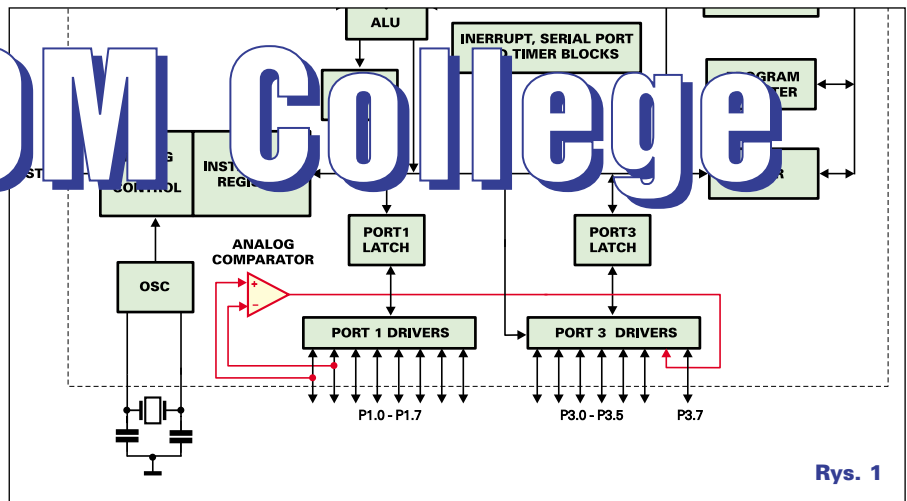

BASCOM College

Wykład 7

Rys. 1

Procesor a pomiary wartości analogowych oraz inne, drobne sprawy

Miło mi spotkać się z Wami na kolejnym wykładzie BASCOM College. Poprzedni wykład, traktujący o magistrali IC był wyjątkowo trudny i ważny, tak więc dzisiejsza lekcja będzie miała nieco wypoczynkowy charakter. Więcej, będzie ona czymś w rodzaju "koncertu życzeń", czyli poruszać będziemy tematy, o które Studenci BASCOM College najczęściej pytają w e-mailach.

Zadałem sobie nieco trudu, przejrzałem całą do tej pory otrzymaną pocztę i postarałem się posegregować listy tak, aby dowiedzieć się, jakie tematy sprawiają Wam największą problem i na opracowanie jakich czekacie ze szczególną niecierpliwością. Znalazłem też wiele listów z prośbami o wytłumaczenie działania poszczególnych poleceń języka MCS BASIC. Te tematy, które powtarzały się najczęściej zostaną omówione na dzisiejszej lekcji.

Dzisiejsza lekcja będzie miała nieco nietypową formę, ponieważ zostanie połączona z ćwiczeniami. Spowodowane jest to dużą różnorodnością poruszanych na wykładzie tematów i chęcią skupienia całego przerabianego materiału w jedną całość.

Wracamy zatem do Waszych listów i problemów nad jakimi się zastanawiacie. Muszę przyznać, że byłem nieco zaskoczony wynikami przeprowadzonej przeze mnie analizy. Okazuje się, że jednym z największych problemów jest dla Was ... wykonywanie przez procesor pomiarów wartości analogowych! Co, mało Wam było tych oporniczków, kondensatorów, wzmacniaczy operacyjnych i innego elektronicznego śmiecia? Żarty, żartami, ale pytania o pomiar napięcia, a pośrednio także wartości nieelektrycznych były jak najbardziej na miejscu. Wprawdzie dysponujemy już

ogromną gamą najrozmaitszych czujników, mierzących temperaturę, ciśnienie czy poziom oświetlenia i dostarczających informację o wynikach pomiarów bezpośrednio w postaci cyfrowej, ale ich stosowanie nie zawsze ma sens ekonomiczny. Trudno przecież angażować relatywnie kosztowny termometr cyfrowy DS1820 do zgrubnego pomiaru temperatury czy też instalować w systemie przetwornik ADC w celu stwierdzenia, czy zapadł już zmierzch. Wiele prostych pomiarów można wykonać bezpośrednio za pomocą "gołego" procesora, co najwyższej wyposażonego w jeden czy dwa elementy dyskretne.

W kilku listach zapytywaliście, jak zmierzyć napięcie za pomocą procesora. Pytania te zadane były nieścisłe: brak było definicji typu procesora. Możliwości naszego '2051 w zakresie pomiaru wartości analogowych nie są imponujące, ale mamy przecież do dyspozycji procki innych typów. Wymienię tu dla przykładu rewelacyjny chip AT90S8535, wyposażony w osiem przetworników analogowo-cyfrowych o rozdzielczości 10 bitów, lub też ADUC812, "analogowy" procesor z przetwornikami o rozdzielczości ... 24 bitów! Używając takich chipów wystarczy z poziomu MCS BASIC wydać polecenie GETAD, i po sprawie! Sądę jednak, że zadając pytanie o pomiary wartości analogowych mieliście raczej na myśli nasz poczciwy '2051.

Pomiar wartości analogowych za pomocą procesora 89C2051

Odpowiedź na pytanie o pomiar wartości analogowych za pomocą procesora '2051 chciałbym połączyć z drugą odpowiedzią, tym razem na pytanie o nieco dziwne na-

zwanie wyprowadzeń portu 3 naszego '2051. Rzeczywiście, z pozoru wygląda to nieco nielogicznie: mamy najpierw pięć pinów ponumerowanych od 0 do 5, a następnie od razu pin 7. A gdzie pin 6? Wiadomo, że nie dałoby się wyprowadzić wszystkich wyjść dwóch portów w procesorze zapakowanym w dwudziestopinową obudowę, ale dlaczego taka dziwna numeracja? Otóż, wynika to z tego, że w rzeczywistości wyprowadzenie 6 portu 3 istnieje i jest dostępne do operacji odczytu! Jednak, aby to udowodnić, musimy najpierw zajrzeć do środka procesora '2051.

Na **rysunku 1** (powyżej) widać fragment "wnętrznosci" naszego ulubionego procesorka. Nie zajmowaliśmy się nimi do tej pory, ale nadszedł czas, kiedy musimy wreszcie to zrobić. Zajmiemy się zresztą tylko małym kawałeczkiem struktury procesorka, tym zaznaczonym kolorem czerwonym. No i co my tu widzimy? Nie nic innego, jak wzmacniacz operacyjny, z wejściami dołączonymi do wyprowadzeń 0 i 1 portu 0 i z wyjściem, no właśnie, wyjście wzmacniacza to ten "zagubiony", szósty pin portu trzeciego! Niestety, jak już wiemy pin P3.6 nie został wyprowadzony na zewnątrz procesora i nie mamy możliwości zastosowania w tym wzmacniaczu jakichkolwiek sprzężeń zwrotnych. A zatem, może on pracować wyłącznie jako komparator napięciowy. Oczywiście, fakt wykorzystania pinów P1.0 i P1.1 jako wejść wzmacniacza operacyjnego w niczym nie przeszkadza podczas używania jako normalnych wejść lub wyjść cyfrowych. Musimy jednak pamiętać, że są to wyprowadzenia typu OPEN COLLECTOR i jeżeli mamy zamiar używać ich jako wyjść, to najczęściej niezbędne będzie dołączenie do nich zewnętrznych rezystorów podciągających, tzw. pullupów.

Nie wiem jak Was, ale mnie ten rysunek zamieszczony w karcie katalogowej procesora '2051 zupełnie nie przekonał. Narysować można wszystko, a my przecież kierujemy się słuszną zasadą sprawdzania podanych nam informacji w praktyce. A zatem napiszemy sobie banalnie prosty programik, który po skompilowaniu umieścimy we wnętrzu procesora. Tu ważna uwaga: wszystkie ćwiczenia związane z pomiarami wartości analogowych musimy wykonywać wyłącznie z zaprogramowanym procesorem. Symulacja programowa nie miałaby sensu, a nasz prosty i tani emulator sprzętowy nie jest w stanie "przepuszczać" danych analogowych. Nie mamy zatem wyjścia i musimy zaprogramować procesor następującym, wyjątkowo skomplikowanym programem:

```
Config Lcd = 16 * 1a
Cursor Off
Dim X As Bit
Cls
Do
    X = P3.6
    Lcd " Pin p3.6= "; X
    Waitms 200
    Cls
Loop
```

A więc próbujemy dokonać czegoś, co do niedawna wydawało się niemożliwe: odczytać stan wyprowadzenia 6 portu 3! Zanim jednak włożymy zaprogramowany procesor w podstawkę, musimy dokonać jeszcze jednej operacji. Za pomocą dwóch z naszych zakończonych wtykami kabelków połączmy pin P1.0 z plusem zasilania, a pin P1.1 z masą i wreszcie uruchommy nasz program.

Na ekranie wyświetlacza ukazała się informacja, że na "niewidzialnym" wyjściu portu 3 mamy logiczny stan wysoki. To jakby się zgadzało, ale co się stanie, jeżeli zamienimy kabelki miejscami i na wejściu P1.0 wymusimy stan niski, a na P1.1 stan wysoki? Przeprowadzony błyskawicznie eksperyment wykazał, że zgodnie z oczekiwaniami na wyjściu 6 portu 3 pojawił się stan niski.

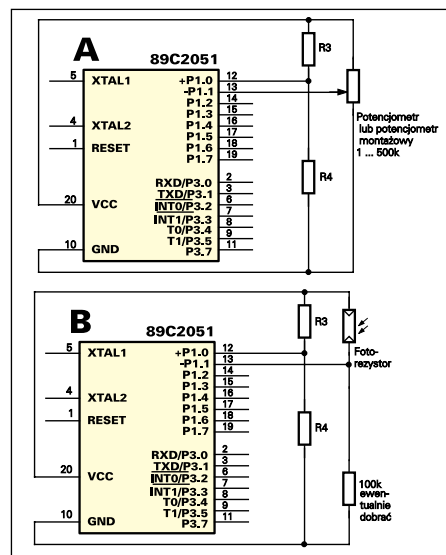
Jak dotąd nie uzyskaliśmy jeszcze wiele, ponieważ w zasadzie porównujemy ze sobą dwa różne stany logiczne, a nie napięcia. A zatem dokonajmy drobnej modyfikacji naszego hardware'u zgodnie z **rysunkiem 2A**. Jako rezystory dołączone do pinu P1.0 wykorzystamy dwa "wolne" oporniki, umieszczone przezornie na naszej płytce testowej, a potencjometr (lub potencjometr montażowy) z pewnością znajdziemy w czeluściach naszych szuflad z elektronicznymi skarbami. Wartość tego potencjometru może być w zasadzie dowolna. Po ponownym uruchomieniu programu i powolnym pokręcaniu potencjometrem, z pewnością okaże się, że stan wyjścia P3.6 zmienia się mniej więcej w połowie pełnego kąta obrotu potencjometru, wtedy gdy napięcie na jego środkowym wyprowadzeniu jest równe połowie napięcia zasilania (rezystory na płytce testowej mają równą wartość). Jest to już dowód na to, że producent '2051 nie oszukiwał nas i we wnętrzu

procesora umieszczony jest pełnosprawny komparator analogowy.

Jaki jednak możemy mieć praktyczny pożytek z tego elementu architektury '2051? Z pewnością znajdzie się takich zastosowań wiele, a my rozpatrzmy tylko jeden przykład. Budujemy jakieś urządzenie (np. robota na konkurs!), które musi wiedzieć, jaki jest stan oświetlenia w pomieszczeniu, w którym się znajduje. Zajrzyjcie teraz do waszych zapasów i poszukajcie jakiegoś fotorezystora lub fototranzystora. Typ zupełnie dowolny, byle tylko działały! Jeśli znaleźliście już te elementy i do tego jeszcze jeden rezystorek o rezystancji mniej więcej równej rezystancji posiadanego fotoopornika w średnich warunkach oświetleniowych, to zmontujcie sobie na płytce testowej układzik pokazany na **rysunku 2B**, a następnie zmodyfikujmy nieco nasz program:

```
Config Lcd = 16 * 1a
Cursor Off
Dim X As Bit
Cls
Do
    X = P3.6
    If X = 0 Then
        Lcd " Ale jasno!"
    Else
        Lcd "Oj, jak ciemno!"
    End If
    Waitms 200
    Cls
Loop
```

Rys. 2

Po zaprogramowaniu procesora i uruchomieniu programu możemy chwilę poeksperymentować, zakrywając i odsłaniając fotorezystor.

Skutek działania tak napisanego programu nie jest może zbyt odkrywczy, ale przecież to tylko przykład. Pamiętajcie, że zamiast fotorezystora możecie przecież zastosować np. termistor lub precyzyjny termometr w rodzaju LM35, a jeden z rezystorów w dzielniku napięciowym zastąpić potencjometrem regulacyjnym. Uzyskamy wtedy

możliwość wywołania określonej reakcji programu procesora na dokładnie określoną zmianę warunków zewnętrznych. A to już jest coś!

Z pewnością wielu z Was, Drodzy Studenci BASCOM College, to "coś" jednak nie zadowolili! W listach pytaliście przecież, o możliwość POMIARU wartości elektrycznych i nieelektrycznych, a nie ich porównywanie! Za chwilę przejdziemy do przeprowadzenia próby dokonania pomiaru wartości rezystancji lub pojemności, lecz najpierw musimy Was o czymś uprzedzić. Dokonywanie takich pomiarów jest możliwe, lecz przy zastosowaniu prostych środków i nieskomplikowanego hardware'u nie będą to pomiary zbyt dokładne. Oczywiście, ich dokładność możemy zwiększyć przez rozbudowywanie oprogramowania lub dodanie dodatkowych elementów sprzętowych, ale z pewnością w pewnym momencie zadamy sobie pytanie o sens dalszych tego typu działań. Dojdziemy bowiem do momentu, w którym najprostszym rozwiązaniem okaże się dodanie zewnętrznego przetwornika analogowo-cyfrowego lub wręcz zastosowanie procesora z wbudowanym takim przetwornikiem (np. '80515, '80535, '80517, '80535 lub jeden z procesorów rodziny AVR). Niemniej, jeżeli nie jest wymagana zbyt wielka dokładność pomiaru, możemy sobie poradzić nawet dysponując "gołym" '2051.

Z pewnością większość z Was zauważyła już tajemnicze złącza umieszczone z prawej strony naszej płytki testowej. Złącza te oznaczone są symbolami R i C i mają także wyprowadzone końcówki zasilania i masy. W ich bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się jeszcze styk, za pomocą którego możemy połączyć to złącze z procesorem. Mogę już teraz powiedzieć Wam, że są to elementy służące do przeprowadzania eksperymentów z pomiarem rezystancji i pojemności, a pośrednio także wielkości nieelektrycznych. Zmontujmy sobie zatem prosty układzik, pokazany na **rysunku 3**, i napiszmy następujący program:

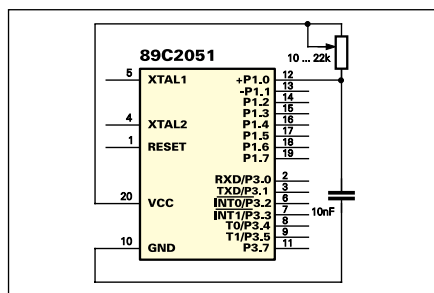
```
$crystal = 11059200 'określenie częstotliwości rezonatora kwarcowego
Config Timer0 = Timer , Gate = Internal , Mode = 1
'konfiguracja timera niezbędnego do
'prawidłowego funkcjonowania polecenia GETRC
Dim W As Word
```

```
Do
    W = Getrc(p1.0)
    'określenie pinu, do którego zostały dołączone
    'mierzone elementy
    Lcd W
    Waitms 200
    Cls
Loop
```

Po uruchomieniu programu poobserwujmy chwilę dane pojawiające się na wyświetlaczu LCD, pokręcając jednocześnie potencjometrem. Jeżeli dysponujemy omomierzem, to możemy sporządzić sobie tabelkę przeliczeniową, w rodzaju tej przygotowanej przez MCS Elec-

tronics i sprawdźmy, czy otrzymywane dane są proporcjonalne do mierzonej wartości.

Wynik pomiaru	Rzeczywista wartość R
250	10900
198	9020
182	8040
166	7000
154	6020
138	5040
122	4040
106	3060
86	2160
54	1000
22	198
18	150
10	104
6	1

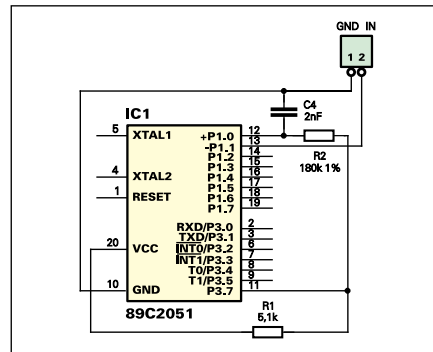

Rys. 3

Możemy także wykonać kilka eksperymentów z pomiarem względnej wartości kondensatorów, przy znanej i nie zmienianej wartości rezystancji.

Obawiam się jednak, że analiza otrzymanych wyników pomiarów doprowadziła Was raczej do smutnych wniosków. Wyniki pomiarów są bardzo nieliniowe i ich wykrzysztanie wymagałoby albo zastosowania rozbudowanych tablic przeliczeniowych, albo rozbudowy hardware'u. Zastosowanie tabel wiąże się ze znacznym zwiększeniem obszaru zajmowanego przez program w pamięci procesora. Tabele przeliczeniowe służące do konwersji wyników pomiaru napięcia, z którymi zapoznaliśmy się za chwilę, zajmują w pamięci ROM aż 620 bajtów, czyli prawie jedną trzecią całego jej obszaru. Jeżeli więc uprzemy się, aby dokonywać do-

kładnych pomiarów za pomocą naszego '2051, to chyba najlepszą metodą byłoby rozbudowanie warstwy sprzętowej o dodatkowy element - źródło prądowe o regulowanej i stabilizowanej wartości wpływającego z niego prądu. Przykład takiego rozwiązania pokazuje rysunek 4.

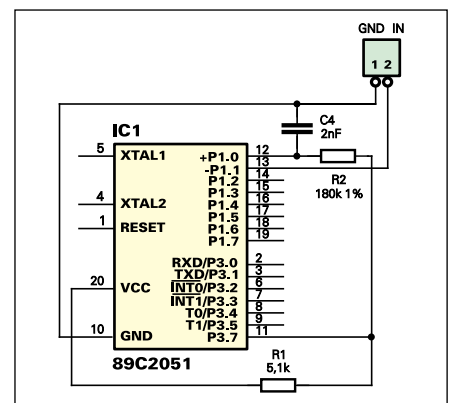
Rys. 4

Zajmijmy się teraz kolejnym ciekawym tematem, jakim jest bezpośredni pomiar napięcia wykonywany za pomocą procesora '2051. Mark przygotował specjalne polecenie służące temu celowi: GETAD2051, dostępne jak na razie w wersji beta, przeznaczonej do testowania. Powiem Wam coś szczerze: moim zdaniem cała ta zabawa nie ma większego sensu. Nie tyle sam pomiar, co przeliczenie otrzymanych w jego efekcie danych jest tak kłopotliwe i zajmuje tak wiele miejsca w pamięci, że moim zdaniem gra nie jest warta świeczki, szczególnie przy obecnych cenach prostych przetworników analogowo-cyfrowych, a nawet procesorów z wbudowanymi takimi przetwornikami. Jednak nie wszystko, czego się uczymy musi mieć natychmiastowe zastosowanie w praktyce, tak więc zapoznamy się z poleceniem GETAD2051 bez dalszych komentarzy.

Do odczytywania wartości napięcie przyłożonego do pinu P1.1 procesora '2051 napiszemy krótki program, pozornie załatwiający wszystkie problemy związane z pomiarem napięcia. Przedtem jednak musimy przygotować sobie prosty układ, którego schemat został pokazany na rysunku 5.

```
$regfile = "89c2051.dat"
Dim A As Byte
Do
  A = Getad2051()
Lcd A
Loop
```

Tak napisany program możemy skompilować i uruchomić w zaprogramowanym procesorze. Jednak skutki jego działania będą, jak na razie, mizerne. Wyświetlane wyniki nijak się mają do rzeczywistego napięcia istniejącego na wejściu P1.1 procesora, po dokonaniu kilku pomiarów i "ręcznym" przeliczeniu ich wartości łatwo możemy stwierdzić, że ich liniowość także pozostawia wiele do życzenia. Aby uzyskać poprawne wyniki pomiaru, należy dodać do programu liczącą... 159 linii tabelę przeliczeniową i instrukcję odczytywania zawartych w niej danych: A = Lookup(a, Dta), umieszczoną bezpośrednio przed poleceniem LCD A. Jak już wspominałem, wszystko to razem zajmuje ponad 600 bajtów pamięci ROM.

Rys. 5

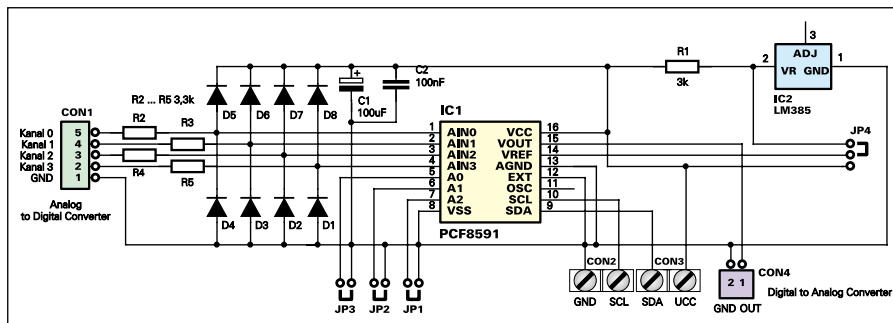
Dla zainteresowanych i lubiących śmiało, chociaż nie zawsze użyteczne eksperymenty podaję dane zawarte w tabeli przeliczeniowej (w ramce poniżej).

Sądzę, że wyczerpaliśmy już temat dokonywania pomiarów analogowych za pomocą procesora '2051. Do tematu takich pomiarów będziemy jeszcze wielokrotnie wracać, ale w kontekście wykorzystywania przetworników analogowo-cyfrowych wbudowanych w procesory lub będących samodzielnymi

Data:	Data &H11	Data &H20	Data &H49	Data &H38	Data &H30	
Data 0	26 1.080	53 1.956	80 4.953	107 3.847	134 2.988	
Data 1	27 1.117	54 1.984	81 4.907	108 3.811	135 2.960	
Data 2	28 1.153	55 2.012	82 4.862	109 3.776	136 2.932	
Data 3	29 1.189	56 2.040	83 4.816	110 3.740	137 2.905	
Data 4	30 1.224	57 2.068	84 4.771	111 3.705	138 2.878	
Data 5	31 1.260	58 2.095	85 4.727	112 3.671	139 2.851	
Data 6	32 1.295	59 2.122	86 4.683	113 3.637	140 2.824	
Data 7	33 1.329	60 2.149	87 4.639	114 3.603	141 2.798	
Data 8	34 1.363	61 2.176	88 4.596	115 3.569	142 2.772	
Data 9	35 1.397	62 2.202	89 4.553	116 3.536	143 2.746	
Data 10	36 1.431	63 2.228	90 4.511	117 3.503	144 2.721	
Data 11	37 1.464	64 2.254	91 4.469	118 3.470	145 2.695	
Data 12	38 1.497	65 2.279	92 4.427	119 3.438	146 2.670	
Data 13	39 1.530	66 2.305	93 4.386	120 3.406	147 2.645	
Data 14	40 1.562	67 2.330	94 4.345	121 3.374	148 2.621	
Data 15	41 1.594	68 2.355	95 4.304	122 3.343	149 2.596	
Data 16	42 1.626	69 2.379	96 4.264	123 3.312	150 2.572	
Data 17	43 1.657	70 2.404	97 4.224	124 3.281	151 2.548	
Data 18	44 1.688	71 2.428	98 4.185	125 3.250	152 2.524	
Data 19	45 1.719	72 2.452	99 4.146	126 3.220	153 2.500	
Data 20	46 1.750	73 2.476	100 4.107	127 3.190	154 2.477	
Data 21	47 1.780	74 2.499	101 4.069	128 3.160		
Data 22	48 1.810	75 2.523	102 4.031	129 3.131		
Data 23	49 1.840	76 2.546	103 3.994	130 3.102		
Data 24	50 1.869	77 2.569	104 3.956	131 3.073	Data &H24	155 2.454
Data 25	51 1.898	78 2.591	105 3.920	132 3.044	Data &H24	156 2.431
Data 26	52 1.927	79 2.614	106 3.883	133 3.016	Data &H24	157 2.409

układami. Z dostępnych na rynku przetworników najbardziej godnym polecenia wydaje się być układ Philipsa - PCF8591, zawierający w swojej strukturze aż cztery niezależne jakości ośmiobitowe przetworniki ADC i jakby tego było mało, na dodatek jeszcze jeden przetwornik DAC (Digital to Analog Converter), także o rozdzielczości ośmiobitowej. Wszystkie to ładnie zapakowane w 14 pinową obudowę i sterowane poprzez magistralę I²C. Dla zainteresowanych podaję na **rysunku 6** schemat prostego układu, umożliwiającego pomiar wartości napięcia w czterech kanałach i wysłania na jedno wyjście wartości analogowej. Chciałbym też zwrócić Waszą uwagę, że dokładny opis tego układu zostanie opublikowany w jednym z najbliższych numerów Elektroniki Praktycznej.

Rys. 6

Wybrane polecenia i funkcje programu BASCOM8051

Co jeszcze sprawia Wam problemy i z jakimi problemami zwracaliście się do mnie? Kolejna grupa listów zawiera pytania o ... korzystanie z asemblera w programach pisanych w MCS BASIC. Pytania jak najbardziej sensowne: w programie pisany w języku wysokiego poziomu wstawki asemblerowe mogą niekiedy być stosowane. Połączenie tych dwóch języków może pomóc nam zoptymalizować pisany program i osiągnąć jak najmniejszą długość kodu wynikowego. Oczywiście, BASCOM umożliwia takie operacje, a nawet napisanie całego programu w asemblerze. Jest tylko jeden problem: nie czuję się predestynowany do tłumaczenia Wam spraw związanych z pisaniem programów w tym języku. Asembler oczywiście znam, ale szczerze i z całego serca go nie cierpię. Jest to jeszcze jeden powód, dlaczego z takim entuzjazmem powitałem pojawienie się tak wspaniałego narzędzia, jak BASCOM.

Jeżeli pytań na temat techniki pisania podprogramów asemblerowych i implementowania ich w program napisany w MCS BASIC będzie więcej, to porozmawiam z naszym ekspertem od asemblera, redaktorem Sławkiem Surowińskim. Może to on napisze jeden wykład, przypominający nam asembler i zaprezentuje możliwości wykorzystywania

tego języka w naszej pracy. Ja podam Wam tylko podstawowe zasady wklejania wstawek asemblerowych w "basicowy" program i niezbędne do tego celu polecenia. Zanim jednak to uczynię, chciałbym uprzytomnić Wam, ile możecie stracić stosując zbyt często asemblerowe "łatki" (oj, nie lubię ja tego asemblera, nie lubię!).

Jedną z najwspanialszych cech języków wysokiego poziomu, a w szczególności MCS BASIC jest to, że program napisany na jakis typ procesora będzie działał bez większych przeróbek nawet z procesorem z zupełnie innej rodziny. Jeżeli więc napiszemy program np. na '2051, a w pewnym momencie okaże się, że zbyt wolna "pięćdziesiątka jedynka" nie wyrabia się z niektórymi funkcjami, to w każdej chwili, praktycznie bez przeróbek sprzętowych możemy zastosować wielokrotnie szybszy i nowocześniejszy procesor AVR

AT90S2313, "pinowy" odpowiednik naszego '2051. Jednak nie kompatybilność sprzętowa jest tu najważniejsza: znacznie większe znaczenia ma to, że praktycznie nie będziemy musieli wprowadzać zmian w programie. Te zmiany, których w żaden sposób nie będziemy mogli uniknąć, najczęściej będziemy mogli wykonać "z automatu", stosując FIND\REPLACE w edytorze tekstowym. O resztę będzie martwił się kompilator.

Jeżeli jednak w programie zastosowaliśmy wstawki asemblerowe, to będziemy musieli napisać je od nowa, ponieważ asemblerzy procesorów z dwóch rodzin najczęściej znacznie się różnią od siebie.

Asemblerową "łatkę" możemy umieścić w dowolnym miejscu programu napisanego w MCS BASIC. Początek podprogramu napisanego w asemblerze oznaczamy:

```
$ASM,  
a koniec:  
$END ASM
```

Kompilator BASCOM'a rozpoznaje wszystkie polecenia asemblerowe, których spis znajduje się w helpie, w rozdziale "ASM PROGRAMMING". Wyjątkiem jest polecenie "SWAP", które jest także poleceniem języka MCS BASIC. Jeżeli chcemy użyć tego polecenia w wstawce asemblerowej, to musi ono zostać poprzedzone znakiem "!", czyli napiszemy: **!SWAP**.

Przed chwilą zapoznaliśmy się z prostym programem służącym do dokonywania pomiarów napięcia za pomocą procesora '2051

wyposażonego jedynie w prosty hardware. Program ten, bez tablic przeliczeniowych, miał w pewnym uproszczeniu postać:

```
Do  
A = Getad2051()  
Lcd A  
Loop
```

Napiszmy jeszcze raz ten program, stosując zamiast polecenia GETAD2051 napisanego w języku wysokiego poziomu, jego odpowiednik asemblerowy:

```
$regfile = "89c2051.dat"  
Dim A As Byte  
Do  
  $ASM  
  Clr P3.7  
  Mov a,#3  
  Lcall waitms  
  Clr a  
  Setb P3.7  
  Nop  
  Nop  
  _ad1:  
  Jb p3.6, _ad4  
  Inc a  
  Cjne a,#79, _ad1  
  Push acc  
  Mov a, #3  
  Lcall waitms  
  Pop acc  
  Clr a  
  Clr P3.7  
  Nop  
  Nop  
  _ad2:  
  Jnb p3.6, _ad3  
  Inc a  
  Cjne a, #79, _ad2  
  Dec a  
  _ad3:  
  Add a, #79  
  _ad4:  
  Ret  
$End asm
```

Lcd A
Loop

w języku MCS BASIC. Stosowanie tego polecenia może w wielu przypadkach znacznie przyspieszyć pisanie programu i pozwolić na uniknięcie wielu denerwujących błędów.

Każdy programista gromadzi sobie podprogramy, realizujące najrozmaitsze funkcje. Są to gotowe procedury, które można wstawiać w pisane programy. Im więcej takich procedur mamy, tym lepiej i tym szybciej będzie szła nam praca nad nowym programem. Najlepiej przechowywać je w osobnym podkatalogu wraz z dokładnym opisem pełnionych przez nie funkcji. Jednak nasze procedury nie są zwykle niezmiennie i są stale doskonalane i ulepszone, zgodnie z ustawicznym rozwojem języka MCS BASIC. Jeżeli więc jakaś procedura została zmieniona, to musimy pamiętać także o modyfikacji każdego programu, w którym została użyta. Od konieczności pamiętania o tym zwalniam nas właśnie polecenie **\$INCLUDE**. Zamiast kopiować całą sprawdzoną procedurę do tworzonego programu, piszemy:

```
$INCLUDE [ścieżka dostępu procedura]  
np.:  
$include C:\program files\mcs electronics\  
bascom-8051\procedury\obsluga eeprom.bas
```

Linia programu z poleceniem **\$INCLUDE** jest równoważna wstawieniu w jego tekst kompletnej procedury, zajmującej nieraz wiele

miejsca. Powoduje to zwiększenie czytelności programu (ale w żadnym wypadku nie zmniejsza długości kodu wynikowego). Najważniejsze jest jednak co innego: jeżeli w danej procedurze dokonamy jakichkolwiek zmian lub ulepszeń, to zostaną one automatycznie uwzględnione w każdym programie, w którym umieściliśmy wywołanie tej procedury.

A teraz coś dla początkujących Studentów BASCOM College i Tych, którzy dołączyli do nas w ostatnim czasie. Z analizy listów, które od Was dostają wynika, że wielu początkujących programistów nie za bardzo radzi sobie z najbardziej podstawowymi funkcjami MCS BASIC, czyli z deklaracją zmiennych i tablic. W przysyłanych przez Was listingach programów, niejednokrotnie napisanych bardzo pomysłowo, często występują błędy na poziomie podstawowym. Często w miarę poprawnie napisany program "wywala się" lub zabiera zbyt wiele miejsca w pamięci RAM właśnie z powodu tych elementarnych błędów i nieumiejętnej deklaracji zmiennych i tablic. Często duże problemy mają ci Studenci, którzy ... dobrze znają "komputerowy" QBASIC i nie zapoznali się z różnicami występującymi pomiędzy tym językiem a MCS BASIC. A zatem przypomnijmy sobie sprawy podstawowe, które być może potraktowałem na pierwszej lekcji zbyt ogólnikowo.

W przeciwieństwie do QBASICa MCS BASIC wymaga deklarowanie każdej zmiennej, a nie tylko tablic zawierających więcej niż dziesięć składników. Właśnie nieprzestrzeganie tej zasady było przyczyną wielu problemów, na jakie natrafili początkujący programiści. Deklarowanie każdej bez wyjątku zmiennej jest logiczną konsekwencją konieczności maksymalnego oszczędzania pamięci RAM procesora. Każda zmienna musi mieć swoją własną, niepowtarzalną nazwę, składającą się z dowolnych znaków dostępnych z klawiatury. Nazwa zmiennej może mieć długość do 255 znaków.

W języku MCS BASIC występuje 7 rodzajów zmiennych. Ich rozróżnienie i właściwe stosowanie jest fundamentem powodzenia podczas pisania programu i właściwego zagospodarowania niezbyt pojemnej pamięci RAM, w której przechowywane są zmienne. Musicie pamiętać, że w przypadku procesora 'X051 macie do dyspozycji zaledwie 128 bajtów tej pamięci i że w związku z tym każdy zajęty niepotrzebnie bit może doprowadzić do jej przepełnienia. Musicie pamiętać, że program, w którym zmienna zadeklarowana jest jako bajt, a której nadajemy jedynie wartości 0 i 1, będzie pracował poprawnie, ale zupełnie niepotrzebnie zmarnowaliśmy siedem z 128 bitów RAM. Takich sytuacji musimy bezwzględnie unikać i nigdy nie deklarować zmiennych "na zapas".

Raz jeszcze przypomnijmy sobie rodzaje zmiennych języka MCS BASIC, a potem pomówimy, jak można zredukować liczbę użytych zmiennych i odzyskiwać obszary pamięci RAM.

Nazwa zmiennej	Zakres wartości	Zajmowany RAM	Zastosowanie
Bit	0...1	1 bit	Tylko 0 i 1
Byte	0 ... 255	1 bajt	Liczby dodatnie w podanym zakresie
Integer	-32768 ... 32768	2 bajty	Liczby dodatnie i ujemne w podanym zakresie
Word	0 ... 65535	2 bajty	Liczby dodatnie w podanym zakresie
Long	-2147483648 ... 2147483647	4 bajty	Liczby dodatnie i ujemne w podanym zakresie
Single		4 bajty	Operacje na liczbach zmiennoprzecinkowych
String	do 254 znaków	do 255 bajtów	Definiowanie tekstów

Sposób stosowania pierwszych pięciu rodzajów zmiennych jest chyba oczywisty: zawsze deklarować możliwie najmniej "pamięciożerną" zmienną! Natomiast komentarza wymagają zmienne typu SINGLE i STRING.

Zmienna typu SINGLE została dodana do języka MCS BASIC stosunkowo niedawno i nie występowała w ogóle w zapomnianym już BASCOM-ie LT. Umożliwia ona dokonywanie operacji na liczbach zmiennoprzecinkowych, czyli mówiąc w uproszczeniu obliczanie liczb niecałkowitych. Za pomocą zmiennych typu SINGLE możemy dokonywać nawet bardzo skomplikowanych obliczeń, włącznie z funkcjami trygonometrycznymi. Ale, ... zawsze jest jakieś ale, musimy bardzo uważać na takie obliczenia, jeżeli dysponujemy procesorem z niezbyt wielką pamięcią programu! Wprawdzie zmienne typu SINGLE zajmują tylko, lub aż 4 bajty RAM, ale do wykonywania obliczeń potrzebna jest także spora ilość pamięci programu. Podam Wam prosty przykład podprogramu, za pomocą którego możemy obliczyć funkcję sinus podanej wartości (w radianach) kąta:

```
Dim Angle As Single , S1 As Single , S2 As Single , S3 As Single
Angle = .1 'wartość podana w radianach

Gosub Sin 'oblicz wartość sinusa od Angle
Print Angle
End

Sin:
S1 = Angle
Angle = Angle * Angle
S2 = Angle
Angle = Angle * 0.01388888899236917
Angle = Angle - 1
Angle = Angle * S2
Angle = Angle * 0.02380952425301075
Angle = Angle + 1
Angle = Angle * S2
Angle = Angle * .05
Angle = Angle - 1
Angle = Angle * S2
Angle = Angle * 0.1666666716337204
Angle = Angle + 1
Angle = Angle * S1

Return
```

Pozomie wszystko w porządku, program działa poprawnie, ale po jego skompilowaniu otworcie sobie okienko PROGRAMSHOW RESULT: **Used ROM : &H53E 1342 (dec) > Ok**

Horrendum, ten prosty programik zajął w pamięci 1342 bajty, czyli znacznie więcej niż połowę pamięci, jaką ogółem mamy do dyspozycji! Płynie stąd smutny wniosek, że jeżeli mamy zamiar dokonywać skomplikowanych obliczeń matematycznych, to powinniśmy się zaopatrzyć co najmniej w procesor '4051.

Podobnie ma się sprawa ze zmiennymi typu STRING. Musimy używać ich z największą rozwagą, pamiętając, że w definiowanym tekście każdy znak zajmuje dokładnie 1 bajt i że do każdej zmiennej tekstowej dodawany

jest jeszcze jeden bajt kończący ciąg znaków. A zatem jeżeli zadeklarujemy zmienną:

```
DIM X AS STRING * 2
```

to zajmie ona w pamięci RAM trzy bajty.

Na zakończenie podam Wam jeszcze koło ratunkowe, bo tak można nazwać polecenie ERASE, usuwające z pamięci wykorzystane i już niepotrzebne zmienne, zwalniając w ten sposób cenny obszar pamięci RAM. Wydana polecenia:

Erase [zmienna]

Usunie z pamięci wskazaną zmienną i zwolni zajmowane przez nią miejsce. Musimy jednak pamiętać, że usunąć możemy tylko ostatnio zadeklarowane zmienne, w kolejności "od tyłu". Najlepiej posłużyć się przykładem:

```
DIM A as byte, C as byte, D as byte, E as byte
```

Teraz możemy usuwać zmienne w podanej kolejności:

```
Erase E
Erase D
Erase C
```

Natomiast np. wydanie polecenia "Erase C" bezpośrednio po zadeklarowaniu zmiennych nie da żadnego rezultatu. Napiszmy sobie krótki programik, w którym tymczasowo zawiesimy wykonanie polecenia ERASE.

Po skompilowaniu programu zadziałał w symulacji programowej prawidłowo, dwukrotnie wysyłając na ekran terminala zadeklarowane wartości. Jednak po dodaniu polecenia ERASE, już w czasie kompilacji wystąpił komunikat o błędzie, ponieważ powtórnie chcieliśmy użyć zmiennej już usuniętej z pamięci.

```
Dim A As Byte : A = 23
Dim C As Byte : C = 47
Dim D As Byte : D = 68
Dim E As Byte : E = 98
Print A
Print C
Print D
Print E

'Erase E

Print A
Print C
Print D
Print E
```

A zatem pamiętajcie: nie tylko rodzaj deklarowanych zmiennych należy dokładnie przemyśleć. Istotna jest także kolejność ich deklarowania i zmienne, które ewentualnie będziemy mogli po wykorzystaniu usunąć z pamięci, deklarujemy jako ostatnie.

To wszystko na dzisiaj, pomimo że nie omówiliśmy nawet drobnej części poruszanych w Waszych listach tematów. Na następnym wykładzie zajmiemy się wprawdzie obsługą magistrali 1WIRE, ale jeżeli starczy czasu, to wrócimy jeszcze do trapiących Was problemów.

Zbigniew Raabe
e-mail: zbigniew.raabe@edw.com.pl